

כבא רגולא

הלכות ברכת הפרות סימן ריא

ריא דיגי קדימה בברכת הפרות, ובו ו' סעיפים :

א ברכות מ מא
וקרבי יהודה פתיג
ורבנו יונה ותרש"א
דלשם תוספות
וראב"ד
פוסקים ב תוספות
והרא"ש שם ג שם
בבבבא ד הור"ף
התב"ם שם והרא"ש שם ה תוספות ורבנו יונה ותרש"א שם וב הא וספ"ק

א (א) אהיו לפניו מיני פרות הרבה, אם (ב) ברכותיהם שוות ויש ביניהם (ג) ממין שבעה, (ד) מקדים מין (ה) שבעה (ו) אף-על-פי שאינו חביב כמו המין האחר, ואם אין ביניהם ממין שבעה (ז) מקדים הַחֲבִיב. (ח) ואם אין ברכותיהם שוות, אפילו יש בהן ממין שבעה, (ח) כגון *צנון וזית, אינה מהם שירצה (ט) יקדים ויאכלו אינו חביב. (ט) *ויש אומרים שגם בזה צריך להקדים החביב. ונקרא חביב,

שערי השוכה

שהוא לרפואה כעשן טיטון אף דגם לתענוג, שנה לכל נפש מקרי בר, והנה אני נגיל לשמות טיטון כירט כמנהג העולם לרפואה ובפרט כהיום שנה לכל נפש, ולקרי הגיר צריך מעדיט, גם נר שיש בו אוהות של לאסר, ע"ש; ומדברי משכע שכתב: והנה נהר אף ביום א' וירט. ונראה דמי שנתגשגש שלא לעשן ביום א' של יר"ט של לו לקרי כפה שאינו עושה פן משום מנהג של סוף אסור כדי שלא יקבע עליו בגדר, כדי שאם יתקו לו ערך לפעמים לרפואה יתקו כתר בו. ובמח"ב שם כתב בשם לקה"ק ששא"פ העש"א ק"ק דרך התחברים מפר בט"כ ויה"כ, אף מי שנתגשגש אסור קצו באסור ואין להחזיר לו, ע"ש בסוף התב"ם שם והרא"ש שם ה תוספות ורבנו יונה ותרש"א שם וב הא וספ"ק

באור הלכה

לכאורה כיון שבגדלו לאכל, אפילו פעם אחת אסור, כמו שכתב מרדכי בסעיף קטן ו' והעיקר מלוי בכתת הלכ נגס נכתב לבסוף: סבא שניה נראה לי עקר וכתב שכתב. והוא קאי על סבא זו, וכמו שכתב חיד"א אפרים ומגן אברהם. ונראה שלזה כון הפרי"מגידים באש"ל אברהם שכתב באות ז: עין באות ו, וצריך עיון קצת בזה. ונראה לי שכתב המגן אברהם הוא אפילו לפי מה שהביא מחתלה רצנה מרומם להקל אפילו במתכונן כיון שהוא טועם רק מעט, הנה שהוא תורה פסמים אסור אף ליהודי: * צנון וזית. וזהו ולא בדעת השם-אומרים בסעיף ג, שהוא דעת הבב"א דברי קידוש קודם להקדמה, ואף שהשני חביב קודם. והאליה רבה הביא דהרבה ראשונים סבירא ליה בהבב"א דפרי קצין קודם, וכן דעוה להלכה, אבל המגן אברהם וס"ז הספיקו דאוליין פתר חביב, וצין פה שכתבנו לקפה: * ויש אומרים שגם בזה צריך להקדים החביב. מה שכתב המחבר דעה זו בשם יש אומרים אינו מדקדק, דאדרבה,

באר היטב

(ב) שבעה. אפילו הוא חצי פרי והשני הוא שלם, ואם שניהם מין שבעה או שניהם אינן מין שבעה וא' שלם וא' חביב, שלם עדיף. מ"א: (ג) יקדים. קשה, הא כתב הטור חשה קדם לזית וכמ"ש ס"ד משום דמקדים בפסוק, וכ"ש כאן דצנון אינו ממין ז' כלל; ותרץ המ"א: אם שניהם מין ז' אזלינן בתי המקדים בפסוק מאחר שהקרא הקדימו אנו גמי נקדימו, אבל מה שלא נכתב כלל בקרא לא שיקר קדימה, ע"ש:

הספר בהשמות. ויש שכתב במשנה מבשם שעושים משמירין ומיני עשבים שצורפין קצת אדם מטר לזלפו על השאב"ק²⁴ ולשפופו בחטם, ע"ש בשם שו"ת ונע"ק. וצ"ב בעצרת הפלך פ' י"א מהל' מ"א בענין השאב"ק להרים שחוששין דומין אומרים שמולפין עליו סמ"חיים, אין לחש לזה ותפיר להלכה ולמעשה, והביאו מחזיקי ברכה בק"א:

משנה ברורה

להקל. הנהגו באפילו אם הוא בולע לא יברך, כיון שאין בנתו לאכילה, וכסבא הראשונה. והנה המגן אברהם חולק על השלחן-ערוך והרמ"א, וסבירא ליה דבבולע לכלי צלמא חביב לברך, (לו) אבל כמה אחרונים החליטו עם פסק הרמ"א דהוא ספק ברכה ולא יברך, ולכתחלה טוב לזהר הרוצה לבלע, שיתפזן להנות ממונו בתורה אכילה ויברך עליו [חיי אדם]:

הנה מפני שהסימן הנהגו רבו פרטיו, על-פן אכתוב לו הקדמה קצרה, והוא: תמן [בברכות מא]: היו לפניו הרבה מיני, ובי יהודה אומר: אם יש ביניהם מין שבעה, עליו הוא מברך; וחקמים אומרים: מברך על איזה מהן שירצה. ואיתא בגמרא אמר עולא: מחלקת לשברכותיהן שוות כגון זית וזפתה, דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף וחקמים אומרים חביב עדיף, אבל בשאין ברכותיהן שוות, כגון צנון וזית, דברי הכל מברך על זה וחרור ומברך על זה. והנה יש דעות בפוסקים, דרב מהן פסקו כרבי יהודה דמין שבעה עדיף [וזהו מה שכתב בסעיף א]. ויש שפסקו כחקמים [וזהו דעת הרמב"ם המובא בסעיף ב], וגם באין ברכותיהן שוות יש דעות בפוסקים: יש אומרים דבבב"א עולא מה שאמר "דברי הכל מברך על זה וחרור ומברך על זה" הנהגו, דכיון שאין ברכותיהן שוות ואין אחד פוטר חברו, לא שוקי זה לזה כלל, ויכול לברך תחלה על צנון 'בורא פרי האדמה' אף שהיה הוא מין שבעה וגם חביב עליו; ויש אומרים דכונת עולא, דלדברי הכל יכול לברך על איזה שירצה תחלה, ומסתמא יברך ממילא על החביב אצלו. ואלו שתי הדעות נזכרים גם-כן בסעיף א. גם מבאר שם בסעיף א' וב' מה נקרא חביב, אם נרגיל להיות תמיד חביב אצלו, או מה שהוא אצלו עתה חביב ומתאנה לו. כל המורם בפסוק "ארץ חשה ושערה" וגו', המדבר שם משבחה של ארץ-ישראל, הוא מקדם לברכה, אפילו השני חביב עליו יותר; ומכל מקום זית הוא קודם לגפן, משום דתזין שחלק הפירוב וכתב 'ארץ' פעם שני "ארץ זית שמן ודבש". ונקצא דזית הוא ראשון סמוך לארץ' בתרא, וגפן הוא רק שלישי לארץ' קמא. 'בורא פרי העץ' ו'בורא פרי האדמה' קודמין ל'שהכל'. והנה הפוסקים יבאר הכל בפנים:

א (א) היו לפניו וכו'. ודוקא שגם דעתו היה לאכל מכלם, הא (ב) אם אין כלם לפניו, (ג) או שאין דעתו לאכל מכלם, אין שיקר בזה דין קדימה: (ב) ברכותיהם שוות ויש ביניהם וכו'. כגון ענבים ותפוחים: (ג) ממין שבעה. ורצה לומר, שגם שכתב ארץ-ישראל בקויה, דכתיב "ארץ חשה ושערה" וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש" וזית שמן' הוא דבר אחד: זית שעושה שמן, דבש הנהגו חמרים, שעושים מזה דבש: (ד) מקדים מין שבעה. ואפילו (א) הוא חצי חביב יותר, (ה) שלם עדיף: (ה) אף-על-פי וכו'. דמעלת מין שבעה עדיף: (ו) מקדים החביב. הנהגו שרגיל להיות תמיד חביב עליו, וכדלקמה: (ז) ואם אין וכו'. דכיון דאין אחד פוטר חברו בברכתו אין שיקר באן שום מעלה בהקדמתו, ואינה שירצה יברך עליו ואוכל קדם [והרא"ש]: (ח) כגון צנון וזית. ודוקא בזה, דברכת הצנון 'בורא פרי האדמה', אבל אם היה דבר שברכתו 'שהכל', בורא מברך על הזית תחלה, וכדלקמה בסעיף ג: (ט) ויש אומרים וכו'. סבירא ליה דגם בזה שיקר מעלת הקדימה לברך על מין

שער הציון

(לו) אליה רבה ומאמר מרדכי ומגן אברהם ותמ"א: (ב) דבר-החיים ותמ"א: (ג) דדלקמן פריך ה בה"ה: (ג) מגן אברהם מלעיל סימן קסח דפרוסה של חטין ושלמה של שעורין, מדינת הפרוסה עדיף, ומסתמא משום דחטין אקדמה קרא, והוא הדין לענינה. וצ"ב במחצית השקל שהעיר דבסימן קסח איתא דירא-שמים מכצע על שתייהן יחד, עין שם, ומסתמא הוא הדין לענינה, ומגן אברהם סתם בזה, ונראה דסבירא ליה דכיון דמן הדין מעלה מין שבעה עדיף מפעלת השלם, ורק לענין סעודת פת והוא עקר אכילת סעודה אקרו דירא-שמים יוצא גם מעלה השלם, מה שאין פן בפרות דאינו עקר סעודה לא החמירו בין דמדינת מעלה שבעה עדיף: (ד) דאם אינם ממין אחד, כגון חצי תאנה ורמון שלם, תאנה עדיף משום דמקדם בקרא, וכפ"ל לענין חשה ושערה: (ה) מגן אברהם. והנה כל זה הוא דוקא בדבר שברכותיהן שוות, דיש סעד ממה דקמא לן בקס"ח דפת נקמה פרוסה ופת קבר שלם שלם עדיף, אבל בדבר שאין ברכותיהן שוות צריך עיון בכל אלו הדינים, דלכאורה אפשר לומר כיון תרגום: 1 מין טב. 2 טב.

וְשֵׁם בְּפִנְקָה ח
מִהֲלֹכֹת בְּרִכּוֹת
וּכְחֻכְמִים וְבִרְכּוֹת לֵט
בְּעֶדְדָא דְּכִרְקִפְרָא
פְּרִישׁ רִשְׁי וְתוֹסֶפֶת
שֵׁם

(י) המין שרגיל להיות חביב עליי, (יא) אכלו אם צפתה חפץ במין השני: ב (א) 'וילחמכם' אם היה מין אחד חביב לו יותר, בין שברכותיהם שוות בין שאינם שוות, בין שיש בהם ממין שבעה בין שאין בהם ממין שבעה, (יב) מקדים החביב לו אז (יג) באותה שעה. *ואם אינו רוצה בזה יותר מבזה, אם יש ביניהם משבעת המינים מברך עליו תחלה: ג 'הביאו לפניו דבר שברכתו' 'בורא פרי העץ' ודבר שברכתו 'שהפל', (יד) 'בורא פרי העץ' (ז) קודמת, (טו) שהיא חשובה, שאינה פוסלת אלא דבר אחד,

פאר הייט

והיה באין ברכות שוות וצריך למקדים א' לחברו בברכה ג"כ ויש מַעֲלֵה לזין ז' ויש מַעֲלֵה לחביב ומעשה פה שייצה במקדמה, ובענין חביב יכול לסמך על שני דרכים, הן אם חביב לו ראש פַעֲמִים אחרים כגרא"ש, הן אם חביב לו עֶשֶׂה כגרא"ד פ"ל ז' הן שכן פִּלְגִינִי הַכֶּרֶע הַלְבַּתָּה כְּמֵאן, עכ"ל (ז) קולומת. אפלו השני חביב עילוי, מ"א:

פֶּאֹר הַלֵּכָה

דעה ראשונה היא דעת איתר חידאי [הוא הרא"ש וחדושי ראב"ה על
ברכות, ואפשר שגם דעת רש"י פה, וצ"ע בזה בתוספות, בדבור המתחיל
אבל, וידברנו באב"ה ששולקים בדעת רש"י בזה], ודעה שנייה היא דעת
הרבה ראשונים, הלא הוא דעת רב האי גאון, הובא בחדושי הנש"ב א, וגם
דעת הר"ח והרי"ף כפי מה שמובח שם בדברי ראב"ה, דלפרושם דעת
עולה הוא דבאין ברכותיהן שוות לכלי עלמא חביב עדיף, וכן הוא גס"פ
דעת התוספות ורפנו יונה והרשב"א, וגם נזכר לצורך לזה דעת הרמב"ם
והעומדים בשיטתו דסבירא להו גס"פ דחביב עדיף, אלא דהם סבירא להו
אפלו בשברכותיהן שוות גס"פ חביב עדיף ממין שבבעה, וכל-כל-פנים
באין ברכותיהן שוות מסתברא ודאי ושובל לצורך דעתם, וצ"ע בפה"ש שגם
הוא כתב דהעקר למעשה בוצעו זו שווה דעת רב הפוסקים, וכן מ"ש שמע
מתגר"א, ע"פ שם. ודע דבאילהי רבה הביא שישא דמרת. דגם באין ברכות
שוות מין שבעה קודם, ויצדד בן למעשה משום דהרבה פוסקים גזמי
בשיטה זו [וגם משום דפרי העץ חשיב מפרי האדמה, בדעת בה"ג].
ולענינה דעמי למעשה טוב יותר לנהוג בדעת האחרונים בזה דחביב עדיף,
דאף שהאילהי רבה הביא הרבה ראשונים דסבירא להו קרבי יתהיה דמין
שבעה עדיף אי באין ברכותיהן שוות. לעומת זה יש עוד הרבה ראשונים
דסבירא להו דאף בברכותיהן שוות גס"פ תלכה ברבנן דאולינן דמר חביב,
הלא מהם רב האי גאון והראב"ה [כמו שמוכח ברש"א ובהנהרות מקומות]
והרמב"ם והאשכנזי והאור ורוע [וצ"ע שם שהביא שגם הרי"ף סבירא לה
ה"כ] והרע"ב והרא"ה בספר החנוך וחדושי על הרי"ף, וכל-כל-פנים
נזכר לצורך דעתם באין ברכותיהן שוות יתהיה דחביב עדיף מרבי, דבדאי יותר
דאולינן דמר חביב. אכן אם היתה גס"פ קרבי עליו חביב, בודאי יותר
טוב לברך עליו אף שפעה חביב עליו יותר מהגזון. פסקי השלחן-ערוך
דהוה וקרא חביב; ואפלו אם אמיד קרבי חביב עליו מהגזון אף עמה חביב
עליו הנה, נראה דיותר טוב לברך על הנה: אחד, מצד הרבה פוסקים

אחד תחלה, אלא דסבירא להו דלא מקדמינן בזה מין שבועה, אלא תחביב לו יותר וקדימנו לברה עליו ולאכל תחלה, אכן אם שני המינים (ו) תביבים אצלו בשוה, אז מברך על מין שבועה תחלה^ט. ועין מה שכתב במשנה ברורה סעיף קטן כז בשם הגר"א, ועין באר הלקה מה שכתב בשם האחרונים דעקר כ"ש-אומרים הנה, שהוא דעת רב הפוסקים וגם דאפלו לדעה הראשונה שסבירא להו דמברך על איתא שניצה, מפל מקום הלא הבררה היא בידו: (י) המין שרגיל וכו'. ומשמע מדברי הפוסקים דתננהג דף: דברך על המין שרגיל להיות תמיד תביב עליו וישעם קצת ממנו, ואחר-כך יאכל המין שחפץ עקשו לאכלו, ואחר גמר אכילתו תחזר לאכל המין הראשון: (יא) אפלו אם עתה וכו'. ומפל מקום המברך על מה שחביב עתה בעיניו גם כן יש לו על מי לסמוך, דיש פוסקים (ו) שפוסקים דתביב נקרא מה שהוא תביב עליו עכשיו^{טו} [טז]: ב (יב) מקדים תחביב. פליג על דעה ראשונה וסבירא לה דתביב צריך לעולם, ואף דברכותן שוות ויש בהם מין שבועה, תביב קודם לברה עליו: (יג) באותה שעה. גם בזה פליג על דעה ראשונה, וסבירא לה דאינו נקרא תביב מה שחביב עליו תמיד אלא מה שחביב עליו באותה שעה. ומשמע מסתימת המכתב (ס) דהעקר בדעה הראשונה, שהיא דעת רב הפוסקים^{טז}: ג (יד) 'בורא פרי העץ' קודמת. ואפלו מין השני (ט) תביב עליו 'מ"א וש"א': (טז) 'שהיא חשובה וכו'. פרוש, דברכת 'בורא פרי העץ' מבררת

שהוא באליה רבה דסבינא ליה דתמיד מין שבעה עדר מןשלת החבין, ועוד, הא דצת תרמב"ס דחבין נקרא מה שהוא צתה חבין עליו, וכן משמע דצת האור דרזי דתתב דחבין הוא מה שהוא מתאנה לאכלו, עין שם [נאף דבשלחן-ערוך פסק בדעת תלמידו רבנו יונה ורא"ש, מפל מקום נוכל לצרף דעתן לזה], וגם נוכל לצרף דעת הרא"ש [ונאכניה] [שהבאתי למעלה] דסבינא ליה דבאין ברכותיהן שוות ויכל לברך על איה שתיצא ולא אזלינן קלל כתר חבין, והיא דעה הא' ששלחן-ערוך. מפל הלן טעמי נראה דיותר טוב שיבדק על היות אם צתה חבין עליו, ואפשר עוד לומר, דאפילו בסתם פרי עין ופרי אדמה גסרין אם תפריצין חבין עליו צתה; וברך עליו אף שתמיד חבין עליו תפריצאדקה, משמע דגוסטרף דצת בסי"ג שהתאב שפעי"ג, וגם תרמב"ס דסבינא לא שתיין כחבין וגם הרא"ש, וכל, וכן כתב תתניאדס; ואכן אף תפריצאדמה תמיד חבין עליו יותר וגם צתה, נראה שטוב יותר לומר למעשה בדעת המאורגים שיבדק עליו חבלה, בדעה הראשונה שבפעי"ג, ולא בפסמי שהוא צתה תפריצאדמה ויפריצין, וידלא כאלה בנה"ל שסותר פסק השלחן-ערוך: * ואם אינו רוצה וכו', משבעת המינין וכו'. דין זה בכריתותיהן שוות והא אלאב דכלי עלמא, ובאין ברכותיהן שוות,

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

דמעקער הדין קומט לן כדעה שגיה שבסעף א רחביב צדיק אפלו ממין שבגה, ממלא בלשון דשלים צדיק מנה נהא שלם צדיק אפלו מחביב, או אזלי זש לומר בהפך. דהא דקומא לן ששלם צדיק מחביב הנו בשבכרומיטען שוין וכן לפטרו בכרכותו, אבל בשאין ברכומיטען שוין, פירן דקומא לן בזה דאפלו ממין שבגה חביב צדיק, אס"פ כלשון צדיק משלם, דגרוע ממעלת מין שבגה, וצריך עיון. ונאיתי בדרך-החיים בסוף אות כו פסקס דשלים צדיק אפלו מחביב ומין שבגה, ורוצה לומר, בשאין ברכומיטען שוין, ואפריהעץ ופריהאדמה קאי, עין שם, ולא אדע וראיתו לזה נומה שכתב שם בסוף "אף שהמגן-אברהם כתב וכו' והו' לדעת הרא"ש דפסק בריב יהודה, לא אדע איה פסק בריב יהודה באין ברכומיטען שוין, ואי רוצה לומר בברכומיטען שוין, לפה סמך "אבל למאי דקומא לן בפרק וכו'", הא בשלשן צדוק נזכר דעה הראשונה בסתמא. ואולי מה שכתב הרא"ש צריך לומר 'הראשונים' (דוש ראשונים דסבירא להו דהלכה בריב יהודה אפלו באין ברכומיטען שוין). ורוצה לומר. לדידהו יתנה שפך דברי המגן-אברהם אפלו באין ברכומיטען שוין. אבל לדידן דפסקנן בשלשן צדוק דבאין ברכומיטען שוין חביב צדיק וכו', ומפל קומס צדוק צדיק ציון: (א) מגן-אברהם בסוף הסיקון ודרך-החיים: (ב) הנמכ"ם כסעף ב רעיד מנה פוסקים מנה שהבאתי בבאור הלכה וכפשוטיה לשון הפשוטה, דעל מה שצדקה הנה שרוצה בו עכשיו נכמו שכתב הנ"א בסעף-קטן ז: (ד) אף דעת הנמכ"ם דפסק בפרק דתמיד חביב צדיק אס"פ לא דעת ויחידא היא, כמו שהבאתי בבאור הלכה, מכל מקום רב הפוסקים קמיי בשטת הפנ"ג דפסק בריב יהודה, עץ בבית-יוסף, וגם האלהי רבה הדיא חבי ראשונים דקמיי בשיטה זו, ועל-פ'ל-גנים י"ז לנו אלוה דברקים בברכתן שורה, וכן הוא סמימת השלשן צדוק והאחרונים. ודלא כט"ו תשובה להלכה שכל העדות. ודלא כרב שאף שפירש שפיר צביר: (ט) וכן הוא הדין לענין פריהאדמה. וכעת הפרי-מגדים.

הלכות פרכת הפרות סימן ריא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

חמד ברכות עמ' רלח, אשרי האיש ח"א פל"ה ס"ק לה) שיברך עליה, אף על פי שטעמה שווה לשניה, שכיון שהיא חביבה עליו מאיזה טעם שיהיה, יקדים לברך עליה.

[משנ"ב ס"ק יג]

ומשמע מסתימת המכתב דהעקב פדעה הנאשונה שהיא נצת רב הפוסקים⁽¹⁾.

11) ולענין אכילת הסימנים בליל ראש השנה, שכתב לקמן (סי' תקפג ס"ק ג) לברך על התפוח [ופטור את הדבש], כתב הכף החיים (שם ס"ק יג ו-כה) שיתכן שמדובר באופן שהתמרים אינם לפניו בשעת הברכה והביאו אותם רק אח"כ, משום שרצו לאכול את התפוח תחילה לסימן טוב, אכן אם התמרים לפניו מברך על התמרים. וכן כתב הגר"ז אויערבך (מכתב, המחזור המפורש עמ' 8) שאם יש לפניו תמרים או רמונים, יברך עליהם, שהרי הם ממין שבעה [ויברך תחילה על תמרים ואם אין תמרים יברך על רימונים] ושכן העיר הגר"ח זוננפלד (לוח ארץ ישראל (היכן)). וכן הורה הגר"ש וואזנר (מלבושי מרדכי סי' ה' הע' יג) שאף שיש בתפוח בליל ראש השנה רמזים ועניינים שונים יותר משאר פירות, מ"מ אם התמרים או הרימונים וכדו' לפניו, יקדים אותם, כיון שעלינו לעשות על פי ההלכה הפסוקה. והרצוה שלא לשנות מהמנהג הקדום [שבירכו על התפוח, משום שלא היה להם פירות משבעת המינים], הורה הגר"ז אויערבך (הליכות שלמה ראש השנה פ"א דבר הלכה אות כו) שלא יניח פירות משבעת המינים על השולחן עד לאחר שיברך על התפוח, וכו' בברכת 'בורא פרי העץ' גם על המינים שיבואו אחר כך. [והוסיף (שם אות כז)] שאם הקרא' חביב עליו יותר, אולי יש להקדימו גם לפני התמרים, שהרי אין ברכותיהם שוות, ובכ"ז האי גזנא כתב המשנ"ב (ס"ק ט) שהעיקר לדינא כדעת האומרים שיש להקדים ולברך על החביב תחילה.

אכן אם שני הפנים חביבים אצלו בשנה, אז מברך על מין שבעה תחלה⁽²⁾.

9) ואם היו לפניו שלשה מינים, ענבים תפוחים וצנון, והצנון חביב יותר מהענבים, והתפוחים חביבים יותר משניהם, ציין הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי חט"ז עמ' עה ס"ק ו) שהרעק"א הסתפק מה יברך בכ"ז האי גזנא. וטעם הספק, שלכאורה הצנון קודם לענבים, כיון שכשאין ברכותיהן שוות חביב קודם. אך אי אפשר לברך בורא פרי האדמה על הצנון, כיון שהתפוחים חביבים יותר. ועל התפוחים אי אפשר לברך, כיון שלגבי ענבים ברכותיהן שוות, ואם כן מין שבעה קודם. דעת הגר"ש וואזנר (שם) שלהלכה נראה שיקדים את הענבים שהם ממין שבעה, כיון שמין שבעה מכריע, וכל שכן אם נצרף לזה את דעת הא"ר שסובר שבאין ברכותיהן שוות יקדים מין שבעה ולא את החביב. ובספר מלבושי מרדכי (סי' ז' סי' ודע' טו) הוסיף בשמו, שיש לצרף גם כן את שיטת הרא"ש שסובר שבאין ברכותיהן שוות אין דין קדימה, וכן את שיטת הבה"ג שברכת העץ קודמת לברכת האדמה. וכן הורה הגר"י קניבסקי (שיעורי שלמי תודה ברכות עמ' כה) שיקדים לברך על פרי העץ ממין שבעה, שבברכת 'בורא פרי העץ' כולל גם את פרי העץ החביב ביותר, ונמצא שכירך לה' על החביב ביותר, אף שאין מיוחד את הברכה עליו [ורק שלכתחילה יש להקדים לברך על המין שהדין להקדימו, אך כאן אינו יכול, שהרי צריך לייחד את הברכה על מין שבעה].

[משנ"ב ס"ק יא]

דלש פוסקים שפוסקים דחביב נקרא מה שהוא חביב עליו ע"כ⁽³⁾.

10) ואם יש לו שתי חתיכות חלה, ואחת מהם היא שיריים של צדיק ובגלל זה היא חביבה עליו, הורה הגר"ש אלישיב (חשוך

המשך מעמוד קודם

תשרי תשע"ג עמ' טז) והגר"ח קניבסקי (דולח ומשקה עמ' קז) שהיא קודמת לברכה לפני כוס שאינה מלאה, ואפילו אם אינו צריך אלא חצי כוס והוא מתעתד לשפוך את החצי השני לאחר הברכה, מ"מ לחשיבות הברכה אין מתחשבים במה שיעשה אחר הברכה. ולב"י פרי מקולף האם דינו כשלם, ראה מה שכתבנו לעיל בסי' רז סוף ס"ק יב.

ואם הקטן חביב יותר מהשלם, כתב הדעת תורה (שם) שמקדים את הקטן, כיון שמבואר במג"א שם (ס"ק ז), הובא במשנ"ב שם ס"ק ו) שאם הפת הקטנה נקיה והגדולה קיבר מברך על הקטנה, מפני שמעלת פת נקיה החכרה בגמ', ואם כן הוא הדין לענין מעלת חביב שהזכרה בגמ'. וכן אם יש לפניו כוס מלאה, הודו הגר"ש אלישיב (תל תלפיות

הלכות ברפת הפרות סימן ריא

כבר

באר הגולה

ח רש"י ותר"ץ
ט הרא"ש בשם
צ רמב"ם
כ טור בשם פ"ג
כא שו"ת פוסקים

(טז) *וכן 'בורא פרי האדמה' ו'שהכל'. 'בורא פרי האדמה' קודמת. ואם הביאו לפניו פרי העץ ופרי האדמה, (יז) 'אזיה מהם שירצה בקדים, (יח) 'וליש אומרים ש'בורא פרי העץ' (ה) קודם: ד (יט) 'כל הקודם (ו) בפסוק 'ארץ השדה ויערה' (כ) *קודם לברכה, (כא) 'וארץ' בתרא הפסיק הענינו, וכל הסמוך לו חשוב מהמאחר ממנו 'ארץ' קמא. הלכך (כב) תמרים קודמים לענבים. שהיה שני 'ארץ' בתרא וזה שלישי 'ארץ' קמא: הנה ודוקא שאוכל ענבים כמות שהם, אבל אם עשה מהם זין שקובע ברכה לעצמו, 'בורא פרי הגפן' חשובה והיא קודמת לברך עליו (כג) תחלה, אבל מעשה קדוה מתמשת מיני דגן (כד) היא חשובה יותר מברכת הנין. כל הנאמר סמוך 'ארץ' קמא קודם למה שנאמר סמוך 'ארץ' (ו) בתרא, (כה) לאחר שישנה לו בסמיכה 'ארץ' (טו): ה' כהא דחטה ויערה קודמים, ודוקא כשעשה מהם (כו) תבשיל או פת, אבל הכוסס חטה,

באר היטב

שהוא פרי האדמה מין שהוא מד' מינין, וכן משמע בסמ"ק וברקאנטי, וכן מלשון דברי תוספות ברכות מא ד"ה מיתבי, ומתוך שיש שהגיה ברוס' לא ירד לזה, ע"ש: (י) בפסוק, לתרמפים איני בשנייהם תביכים בשנה: (י) בתרא.

באר הגולה

כגון צנון וזית, תלוי בשתי הדעות שהובאו בסעיף א. ולפי מה שכתבנו שם בפשטנו בירדה ודלקה כתיב-אומרים שם דגם באין ברכותיהן שוות שהן גם כן דין קרימה, ממילא אם אין מעלה חסדיה, בודאי אולין בסדר מין שבעה: * וכן 'בורא פרי האדמה' ו'שהכל'. כתב האלה רבה בשם השל"ה, דאין יפה מה שעושים התמרים לשנותהו לפנייהם יין-שנן וינין כרמית מפורות שברכתו 'בורא פרי האדמה' או 'בורא פרי העץ'. והם מברכין על היין-שנן תחלה 'שהכל', והוא כתב להצדיק מהגם, דשקלים משום דמתחלה אינם מתארים לאכל כלל המיני-מקצת, והם כמי שאינו רוצה לאכל עצמו דשקל ה, דוק אחר שחית היין-שנן תפצים לאכלו, וינין זה נמצא בבית-יוסף. ומכל מקום נכון לנהוג לברך מקדם על המקצת לעולם, דאחר-כך לפעמים אין לחשב רק לטפל בשבא להפגי רק חריפות השתיה ואינו רוצה בעצם באכילתו, ובמבאר בסיון ריב, ועין שם כמה שכתבתי במשנה בירדה סיון-קטן ה לענין מוקצת עם יין-שנן: * קודם לברכה. האחרונים נתקשו, והא לעיל בסעיף א פתח המסחר דעה ראשונה שכתב אותה בסתמא, דכשצין ברכותיהן שוות על אזיה שירצה וברך, ואין כאן קצות קרימה אפילו היה הקצת משבצת הפינין, וכאן סתם דכל הקודם בפסוק קדם לברכה, ה' דחשים קודמין לשאר הפינים של פרי העץ אף דאין ברכותן שוות ודבר הרא"ש והטור בעצמן קשים מאד, שהם הדעה ראשונה שסעיף א, ואפילו הכי הביאו גם דבר זה דכל הקודם (וכו'). ועין ביח ומגן-אברהם מה שכתבו בזה. וסגור"א בסעיף קטן טו הביא דברי פלמידי רבנו יונה דמיקים הא דחשים קודמין, ודוקא בעשה מהן תבשיל דחשוב ביותר, ולכן שיך להקדים גדר כל הפינים, וכן משמע מאלה רבה וכן כתב בספר בית-מאיר. ואף דבר הרא"ש והטור דחוקים לפי כל הפרטים, אכן דברי השלחן-ארזי אפילו לפרש כן, וכן

שנשפכתה בהן ארץ-ישראל הוא רק בגמר פרי, וכן כל כהאי גוונא: (כא) 'וארץ' בתרא. וכן הוא סדר המקרא: 'ארץ חטה ויערה ופסח ורמון, ארץ זית שמן ודבש', ומ'ארץ' שבאמצע הוי התחלת סדר, וכל הסמוך לו חשוב יותר מהמאחר ש'ארץ' קמא: (כב) תמרים קודמין. דבש שבקרא הוא תמרים שיוצא מהן דבש [כו]: (כג) תחלה. הינו, אפילו (יג) לזיתים^(טז) שהיא ראשונה 'ארץ' בתרא: (כד) היא חשובה. שגם ברכת 'בורא מיני מזונות' (יד) היא ברכה מברכה^(טז) כמו ברכת הנין, ודבר היא קודמת לזין פקאנטי^(יז). ונקט הרמ"א 'מתמשת מיני דגן'. להשמיענו דאף פסמין ושבילת-שועל ושפון, מוזן הנעשה מהן גם-כן קודמין לזיתים^(יח). (טו) דהם גם-כן בכלל חטים ויערים: (כה) לאחר שישנה וכו'. מלשון זה משמע דחשים ויערים קודמין הוא רק מהשנה להן בסמיכה 'ארץ', כמו חטים לזיתים ויערים לרבש [שהוא תמרים], אבל (טו) שעורים [הינו מוזן הנעשה מהן, כמו שמפרש בסעיף ה] לזיתים לא; אבל הלכות פתב דברכת 'בורא מיני מזונות' היא קודמת לכל, וכן הספיקו הרבה אחרונים^(יט): ה' (כו) תבשיל או פת. והם קודמים לשאר מינים אף אם הם תביכים אצלו יותר:

שער הציון

(י) ט"ז בסעיף-קטן ב ומגן-אברהם בסוף חסידן, ובאלה רבה הביא בשם הרבה פוסקים שסבירא להו כהאי-אומרים הנה דפרי-העץ הוא קודם: (יא) כן משמע ממגן-אברהם בסוף חסידן ומפרי-מגדים בסעיף-קטן ד, והנה כששניהם תביכים עליו בשנה. ונדע דכל זה הוא לפי מה שהסמנו במשנה בירדה סיון-קטן ט דלקה כתיב-אומרים, ע"ש, הא לדעה הראשונה אין שום מעלה כתביב ומין שבעה נגד חברו דשאין ברכותיהן שוות, ואם-כן יוכל לברך תחלה על התפוח אף שאינו מין שבעה. והנה בבאר הגולה הרא"ש משמע לכאורה דעתו, דהתוספות מודים לפסק הפ"ג אי טיב' הנקרא לענין קליות וספוס דחפוס קודם, אכן קאלה רבה הביא ראיה סברתה ולא כמגן-אברהם שקטב בשם הפ"ג, אלא דגם הפ"ג מודה דקליות חטה קודם לספוס, ע"ש: (יב) אחרונים, וכן מבאר בדבריהם בהפוסקים דפסקו ברבי יהודה ולא אולין פת תביב, דקדמת תפוח עדיף. ודע, דלדעת הרמב"ם הנזכר בסעיף ב יתה גם-כן דוקא בשניהם תביכים בשנה, הא אם אחד תביב יותר, תביב עדיף אף שהוא מאחר, כן כתב הפרי-יוסף והפגן-אברהם בסעיף-קטן ה וכן משמע מהגרי"א [ואף שבפרי-מגדים וכן בגנה-שלום רצו לומר, דלפי מה שכתב הפגן-אברהם בסעיף-קטן ב נראה דגם לדעת הרמב"ם מירי בכל גוונא, כבר דחה זה במאמר-מודי, ע"ש, והקאמת אחר, דכל הני דאוקים בשיטת הרמב"ם ודלקה ברכונו, הלא מהם נב האי גאון [המבוא בנשכ"א] והאשכול והאור דרע, כתבו בהדיא דמימא דכל המקדים בפסוק וכו' מירי דוקא בשפלים תביכים אצלו בשנה: (יג) טור: (יד) כגן-אברהם: (טו) עין סוף חסידן: (טז) כגן-אברהם. והנה מגן-אברהם וט"ז עדיף משום הכי דזיתים קודמין ל'בורא מיני מזונות' של שעורים, אבל בספר אבן-העזר ומאמר-מריכי פסקי כהלכות ד'בורא מיני מזונות' של שעורים קודם, וכן מצדו בספר בית-מאיר וכן במגן-אברהם כגן-אברהם שכתבתי. ולענין קליות של שעורים וזיתים, בודאי זיתים קודמין, לפי מה שפסק הרמב"א לעיל בסיון דח סיון ד בהגיה דברכתו היא 'שהכל'^(כז), עין שם:

